

Yatağan Jeoparkı'nın (Gökbel Vadisi-Marsyas) Jeoturizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Çağla Aşlı GÜLDURAN^a

Işıl ARIKAN SALTİK^b

^aMuğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ABD, Muğla/Türkiye (caglaasligulduran@posta.mu.edu.tr)

^bMuğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği, Muğla/Türkiye. (isilas@mu.edu.tr)

ÖZ

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:

28.12.2020

Kabul Tarihi:

10.02.2021

Anahtar Kelimeler

Jeopark

Jeoturizm

Sürdürülebilir Turizm

SWOT Analizi

Yatağan

Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi

Kitle turizminin olumsuz etkilerinin ardından artan çevre bilinci ve kültürel değerler üzerine oluşan farkındalık, farklı coğrafya ve kültürleri tanıma isteğine sahip bireyleri alternatif turizm çeşitlerine yönlendirmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen güncel turizm eğilimleri arasında sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla gerçekleştirilen kırsal turizm, ekoturizm ve kültürel miras turizmi gibi turizm çeşitlerinin parçası olarak da değerlendirilen jeoturizm faaliyetleri öne çıkmaktadır. Jeopark ve jeositlerin sürdürülebilirlik kriterlerine uygun olarak turizme açılması suretiyle gerçekleştirilen jeoturizm, yok olma tehlikesi olan doğal ve kültürel mirasın korunması için bir strateji olarak görülmektedir. Bu çalışmada Yatağan-Çine arasında bulunan Gökbel Vadisi Yatağan Jeoparkı'nın turizm potansiyelinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, saha araştırması ve literatür taraması yapılarak bölgenin jeoturizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik veri elde edilmiştir. Araştırma verileri, bölgede jeoturizm faaliyetlerinin gelişimi için sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerin belirlenbilmesi amacıyla SWOT (GZFT) analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Yatağan Jeoparkı'nda Anadolu'nun en eski, gözlü gnayslarının bulunması, tarihi ve kültürel yapıları içinde barındırıyor olması sayesinde kültür turizmi potansiyelinin yüksek olması ve ulaşımı kolay bir karayolu güzergâhında olması gibi güçlü yanlarının olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Jeopark konusunda farkındalığın yetersizliği ve jeopark projesinin gerçekleştirilmesi için etkin yerel yönetiminin sağlanamaması zayıflıklar olarak değerlendirilmiştir. Jeopark yakınlarında önemli tarihi, arkeolojik ve jeolojik öneme sahip değerlerin de varlığı ve kalkınma ajansının alternatif turizm ve ekoturizm faaliyetlerine yönelik projeleri desteklemesi öne çıkan fırsatlar arasındadır. Dünya için ortak miras konumundaki Gökbel Vadisi'nde jeoturizmin gelişimine yönelik önerilerle tamamlanana çalışmanın jeosit alanların tanıtımı ve görünürlüğü ile jeoturizm konusunda farkındalığın artmasına katkı sağlaması da öngörülmektedir.

ABSTRACT

Article History

Received

28.12.2020

Accepted:

10.02.2021

Keywords

Jeopark

Jeoturizm

Sustainable Tourism

SWOT Analysis

Yatağan

Article Type: Research Paper

Environmental consciousness and awareness of cultural values which increased as a result of the negative effects of mass tourism have led individuals who desire to experience different geographies and cultures to alternative tourism types. In this regard, geotourism, that is also considered as a part of tourism types such as rural tourism, ecotourism and cultural heritage tourism, which are performed with perspective of sustainable tourism approach, stand out among the current tourism trends. Geotourism, carried out by opening Geoparks and geosites to tourism in accordance with sustainability criteria, is seen as a distinctive strategy for the protection of natural and cultural heritage that is in danger of extinction. The aim of this study is to examine the tourism potential of Yatağan Geopark in Gökbel Valley on Yatağan-Çine highway. For this purpose, field research and literature review were carried out and data were obtained to determine the geotourism potential of the region. Research data were evaluated by SWOT analysis to determine the strengths and weaknesses, opportunities and threats that geotourism activities have for development in the region. Research results showed that owning the oldest gneiss of Anatolia, having high potential of cultural tourism, and being on an easy-to-reach highway route are among the strengths of Yatağan Geopark. However, the lack of awareness of the Geopark and the inability to ensure effective local governance for the realization of the geopark project were evaluated as weaknesses. The presence of important historical, archeological and geological values close the geopark and the development agency's support of projects for alternative tourism and ecotourism activities are among the outstanding opportunities. The study, concluded with proposals for the development of geotourism in the Gökbel Valley, which is a common heritage for the world, is also expected to contribute to the promotion and visibility of geosites and increase of awareness of geotourism.

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author: Işıl ARIKAN SALTİK

E-Posta: isilas@mu.edu.tr

Önerilen Atıf/ Suggested Citation: Gülduran, A., Ç. ve Arıkan-Saltık, I.(2021). Yatağan Jeoparkı'nın (Gökbel Vadisi-Marsyas) Jeoturizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 8(1), 25-47.

Bu makale 22-24 Ekim 2020 tarihlerinde yapılan I. Ulusal Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi'nde (C-IASOS) sözlü olarak sunulan ve bildiriler kitabında özet metin olarak yer alan çalışmanın geliştirilmiş halidir.

1. Giriş

Sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla gerçekleştirilen kırsal turizm, ekoturizm ve kültürel miras turizmi gibi turizm çeşitlerinin parçası olarak değerlendirilen jeoturizm faaliyetleri, son 20 yılda özellikle Avrupa’da çok ilgi çekmektedir. Jeoturizm, jeolojik açıdan öneme sahip ve aynı zamanda görsel yönden çekiciliği olan alanlara yapılan ziyaretleri kapsayan turizm çeşidi olarak tanımlanabilir. Jeoturizm faaliyetleri aracılığıyla jeoparklar doğal mirasın ve çevrenin korunmasını sağlarken aynı zamanda bölgesel kalkınma aracı (Koçan, 2011) olarak da ekonomik kalkınma için bir fırsat olarak görülmektedir. Genellikle kırsal alanlarda konumlanmış olan Jeoparklar, yarattıkları turistik talep ve istihdam olanakları sayesinde bölge ekonomisinin canlanmasına katkı sağlamakta, böylelikle kırsal kalkınmayı da desteklemektedir.

Jeolojik öneme sahip ve görsel çekiciliği olan jeoparklar, bilimsel çalışmaların rahatça yapılabilmesi, eğitim amacıyla kullanılabilmesi, dünyanın geçirdiği evrimi gösterir belge niteliğinde olması, doğal ve kültürel miras açısından önemi ile turizm potansiyeli yaratmaktadır (Acar, 2008). Dünya genelinde olduğu üzere, Türkiye’de de son yıllarda jeoturizme ilginin arttığı görülmektedir. Türkiye, jeoturizm açısından oldukça yüksek potansiyele sahip ve uzun tur rotalarının oluşturulabileceği bir coğrafyadır (Güngör, 2012). Jeolojik mirasın jeoturizm ile desteklenmesinin çevresel sürdürülebilirlik için bir araç olarak değerlendirildiği (Kazancı, 2005), sürdürülebilir kalkınma için uygun bir turizm çeşidi olarak ifade edildiği (Dowling,2010), jeolojik mirasın kırsal kalkınma için önemli olduğunu vurgulayan (McKeever ve Zouros, 2005; Ramos ve Fernandes, 2016; Farsani, Coelho ve Costa, 2013) çalışmalar sürdürülebilir kalkınma için önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Muğla ili kırsal alanında bulunan Yatağan Jeoparkı’nın turizm potansiyelinin SWOT (GZFT) analizi ile değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, aynı zamanda jeosit alanların tanıtılmasına, görünürlüğüne ve jeoturizm konusunda farkındalığın artmasına katkı sağlayacak olması nedeniyle önem taşımaktadır. Çalışmada öncelikle jeosit, jeomiras, jeopark kavramları açıklanmakta, jeoturizmin gelişimi ile Dünyada ve Türkiye’de jeosit alanları hakkında bilgi verilmektedir. Ardından, saha araştırması ve SWOT analizi sonucunda bölgenin jeoturizm potansiyeline ilişkin değerlendirmeler sunulmaktadır. Çalışma, Dünya için ortak miras olarak kabul edilebilecek Gökbel Vadisi’nde jeoturizmin gelişimine yönelik önerilerle tamamlanmaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Jeosit, Jeolojik Miras, Jeopark Kavramları

Jeosit, en geniş kapsamıyla, güncel veya eski herhangi bir jeolojik süreci, olayı veya özelliği ifade eden kaya, mineral, fosil topluluğu, yapı, istif, yer şekli veya arazi parçası olarak tanımlanmaktadır (JEMİRKO, 2020a). Jeosit, *jeolojik bir özelliği temsil eden, bu özelliği görmek, öğrenmek isteyenlerin ziyaret edebilecekleri, özellikle jeoloji öğrencilerine ilgili oluşumu kolayca anlatmak için kullanılan 'yer veya lokalite'*dir (Kazancı, 2001: s. 9). Arkeolojik ve tarihi değeri olan jeositler ise, kültürel jeosit olarak isimlendirilmektedir. Jeositler, geçmişin sessiz ve taşlaşmış belgesi olarak kabul edilmektedir. Yerkabuğunun anlaşılmasına yardım eder ve kültürel izler taşır (Kazancı, Şaroğlu, Kırman ve Uysal, 2005). Jeolojik olayları ardından uzun zaman geçtikten sonra anlamamızı sağlayan, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan ve bu sebeple korunma ihtiyacı olan jeositler ise *Jeolojik Miras* olarak nitelendirilmektedir (Kazancı, Erdem ve Erturaç, 2017).

Jeopark, aynı veya farklı türden jeositlerin topluca bulunduğu ve yaya gezme mesafesinden küçük olmayan alanlardır (JEMİRKO, 2020a). UNESCO (2006) jeopark kavramını, özel öneme sahip, ender bulunan veya estetik yönden çekiciliği olan jeolojik miras alanını içeren ve ulusal olarak korunan alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 1. Jeopark Yaklaşımları

Kaynak. UNESCO (2006: 3-5)'dan elde edilen bilgilerden uyarlanmıştır.

UNESCO (2006) tarafından jeoparklar üç temel yaklaşım ile ele alınmaktadır: Bunlar; koruma, eğitim ve jeoturizmdir. Koruma yaklaşımı kapsamında, jeoparklar jeolojik öneme sahip alanların korunmasını ve geliştirilmesini destekleyerek doğal miras ve çevrenin

korunmasını sağlamaktadır. Eğitim yaklaşımı kapsamında; okul gezileri, doğal tarih müzeleri, seminerler gerçekleştirilerek, jeositler hakkında verilen bilgiler ile yerel halka yerbilim konusunda eğitimler verilmektedir. Jeoturizm yaklaşımı kapsamında, jeoparklarda yapılan turistik aktiviteler ifade edilmektedir. Şekil 1’de görsel olarak sunulmaktadır.

Doğal ve jeolojik mirasın korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması, gelecek nesillere bozulmadan aktarılması, içinde bulunduğumuz dünyanın geçmişinin bilimsel olarak öğrenilmesi ile birlikte “jeolojik miras” olgularının tanıtılmasına yönelik jeoturizm faaliyetleri ülkelerin ekonomileri için de önemli bir kaynaktır. Çin’deki Gökkuşluğu Dağları’nın ziyaretçi sayısı yılda 25 milyon, Kanada’daki Niagara Şelalesi’nin 20 milyon, Kolorado Kanyonu’nun 5 milyon kişidir. Türkiye’de turizme açılan Alanya Dim Mağarası’nı yılda 150.000 üzerinde turist ziyaret etmektedir. Pamukkale Travertenlerini yılda yaklaşık 1 milyon, Gümüşhane’de Karaca ve Tokat’ta Ballica Mağaraları’nı yılda 80.000 üzerinde turist ziyaret etmektedir. Herkes tarafından bilinen Kapadokya ise yılda 3 milyon turist kabul etmektedir (TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, 2019). Örnekler doğrultusunda jeomiras alanlarının tespiti, korunması ve sürdürülebilirliği desteklenirken aynı zamanda jeoturizm faaliyetleri ile sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu (çevresel, kültürel ve ekonomik) da desteklenmiş olacaktır.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu 1987 yılında Brundtland Raporu’nda sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanağını riske atmadan günümüzdeki ihtiyaçlarımızın karşılanması şeklinde tanımlanmaktadır. Genel olarak raporda, sürdürülebilir kalkınmanın, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerinden ve doğal kaynaklarının tüketiminin gelecek nesilleri tehlikeye atmadan kullanımı konusunda evrensel bir yaklaşım ele alınmıştır (WCED, 1987). Bu açıdan, doğal, kültürel ve tarihi mirasın gelecek nesillere aktarılmasının sürdürülebilir kalkınma için önemi vurgulanmıştır. 1991 yılında 1. Uluslararası Jeolojik Mirasımızın Korunması Sempozyumu’nda yayınlanan Digne Bildirgesi’nde, jeolojik mirasın korunması ile ilgili çalışmalar başlamış, 1993 yılında ProGeo (Avrupa Yer Bilimlerini Koruma Çalışma Grubu) kurulmuştur (ProGeo, 2020).

1991 yılında yayınlanmış olan Digne Bildirgesi 30’u aşkın ülke tarafından kabul edilmiştir. Digne Bildirgesi’nde yer kürenin tarihinin aynı zamanda insanlığın ortak tarihi olduğu vurgulanmaktadır. İnsanlık tarihinin önemli bir parçası olan doğal mirasın ve çevrenin korunması ve bilincinin oluşması, kültürel mirasın korunması bilincinin oluşması kadar önemli kabul edilmektedir (Digne Bildirgesi, 1991). Bu bağlamda doğal miras kapsamında

yer alan jeolojik miras öğeleri hakkında duyarlılık gösterilmesi ve önem verilmesi, doğal mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Doğal alanların, jeolojik değeri olan bölgelerin ve jeolojik mirasın korunması olarak açıklanan jeokoruma, 19. yy.'da ortaya çıkan ve sonrasında toplum tarafından ilgi gösterilen bir konu olmuştur. Jeokoruma, aynı zamanda dünyanın jeolojik olarak gelişimi hakkında insanların bilgi sahibi olmaları açısından önem taşımaktadır. Buna rağmen hala yeteri kadar ilgi görmemektedir. Jeolojik ve kültürel tarihin anlaşılması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve gelişimi, doğal çevrenin korunması ve ekonomik rolünün kavranması için jeolojik mirasın korunması bilincinin oluşması oldukça önemlidir (Gonggrijp, 2000).

Türkiye'de, jeolojik mirası korumaya yönelik örgütlenme çalışmalarının 1997 yılında Ankara Üniversitesi'nin JEMİRKO adlı öğrenci topluluğuna dayandığı görülmektedir. Faaliyetleri geliştirmek amacıyla Türkiye Jeolojik Mirasını Araştırma ve Koruma Grubu kurulması gündeme gelmiştir. 1999 yılında Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle ve Nizamettin Kazancı'nın da içinde bulunduğu yerbilimi ile ilgili farklı kurumlardan 77 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen danışma toplantısının ardından 2000 yılında JEMİRKO, Jeolojik Mirası Koruma Derneği halini almıştır (JEMİRKO, 2020b). 2020 itibariyle UNESCO Global Jeopark Ağı'na (GGN) kayıtlı 44 ülkeden 161 jeopark bulunmaktadır. Türkiye'den sadece Kula Volkanik Jeoparkı bu ağda yer almaktadır (UNESCO, 2020).

2.2. Jeoturizm

Kitle turizminin olumsuz etkilerinin ardından artan çevre bilinci ve kültürel değerler üzerine oluşan farkındalık, farklı coğrafya ve kültürleri tanıma isteğine sahip bireyleri alternatif turizm çeşitlerine yönlendirmiştir. Kentin stresinden uzaklaşmak, doğa ile iç içe kırsal destinasyonun doğal, tarihi ve kültürel değerlerini keşfetmek için yapılan turizm faaliyetleri aynı zamanda kırsalın kalkınması için bir strateji olarak da ortaya çıkmaktadır (Çeken, Uçar ve Dalgın, 2012). Doğal alanlara ve manzaralara yapılan seyahatler yoğun ilgi görmeye devam etmektedir. Dünyada ulaşım kolaylaştıkça ve ziyaret edilmesi zor yerlere ulaşma imkânı arttıkça insanlar farklı deneyimler yaşamak üzere seyahat etmeyi sürdürmektedir (Dowling ve Newsome, 2010). Jeoturizm, 1980'lerin sonlarında İngiltere'de maden ve taş ocaklarının ıslah programlarında artan kayıpların okul, üniversite ve müze jeologları tarafından ayırdaya varılmasının bir sonucu olarak gelişmiştir. Jeolojik mirasın korunması için jeoturizme ilişkin ilk çalışmalar bu şekilde başlamıştır (Hose, 2012; Hose, Markovic, Komac ve Zorn, 2011).

Jeourizm, özel ilgi alanı olan turistleri çeken, jeolojik değerlerin buldukları bölgeye yapılan kültürel ve çevresel nitelikleri olan bir doğa turizmi olarak tanımlanmaktadır (Alternative Greece, 2020). Kırsal turizmin bir parçası olarak da ele alınan jeoparklar, genellikle kırsal alanda konumlanmış olmalarından dolayı kırsal jeoturizm olarak da adlandırılmaktadır (Farsani, Coelho ve Costa, 2013). Jeoturizm, jeolojik mirasın korunmasında önemli rol oynadığı gibi, bulunduğu bölgede hem yerel halkın bilincini ve eğitimini artırmakta hem de bölgede gerçekleştirilen turizm faaliyetleri ile istihdam olanağı yaratmakta ve bölgeye yapılan yatırımları artırmaktadır (Dowling ve Newsome, 2010).

Jeolojik ve jeomorfolojik yapıların belirlenmesi, dünyanın ortak mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması, yerel halk tarafından farkındalığının oluşturulması ve bilincin yaratılması, sürdürülebilir kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi için jeopark projelerinin hayata geçirilmesi ve gerekli önemin verilmesi oldukça önemlidir. Türkiye’de UNESCO Küresel Jeoparklar Ağı’na sadece Kula Jeoparkı kayıtlıdır. Ancak Türkiye’de jeosit alanlarının fazla olması, jeoturizm için de yüksek potansiyel olduğunu göstermektedir. Tablo 1’de Jeolojik Miras Envanterinden seçilerek hem görsel anlamda hem bilimsel anlamda ilgi çekebilecek jeositlere yer verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’den Jeosit Örnekleri ve Özellikleri

Jeosit	Bulunduğu Yer	Özellik
Bartın Güzelcehisar Jeositi	Bartın- Güzelcehisar	Üst Kretase yaşlı volkanik seri içerisinde bulunan sütun yapılı lavlar, bazalt gülleri
Güven-Beşkonak- Kargaderesi (Gürcü Vadisi)	Ankara- Kızılcahamam	Bitki, balık ve amfibi fosilleri
Creep, İsmetpaşa Karayolu Bakım Evi	Eskipazar-Çerkeş arası	Sismik olmayan yerkabuğu hareketlerinin izlenmesi
Kırmızı Mutluluk Vadisi	Erzurum-Narman	Peribacalarına benzer oluşum ve kanyon tipi vadi oluşumu
Silisleşmiş Ağaçlar	Çankırı Çerkeş	Kızılcahamam Volkanitlerin etkisiyle oluşmuş
Nemrut Kalderası	Yanardağı Bitlis	Evrimini tamamlamış yanardağ, kaldera ve göl
Olimpos’un Alevi	Sönmeyen Antalya	Yanartaş
Menderes Masifi Tafonileri	Bafa Gölü	Tafoni

Jeosit	Bulunduğu Yer	Özellik
Dev Ammonitler	Ankara Köserelik	Ammonit fosili
Tuz Gölü	İç Anadolu	Tuz gölü/üretimi
Konya Yöresi Obrukları	Konya-Karapınar	Kireçtaşlarının erimesiyle oluşmuş obruklar
Karapınar Çöl Kumulları	Karapınar-Konya	Çöl kumulları
Güncel Oolitler	Kleopatra Adası- Marmaris-Muğla	Oolit oluşumu
Karadere Deresi	Karadere- Safranbolu- Karabük	Fosiller
Ağrı Buz Mağarası	Ağrı	Mağarada buzdan sarkıt ve dikitler
Çatal Tepe Volkan Konisi ve Lav akıntısı	Nevşehir	Krater
İncekaya Kalderası	Tatvan	Volkan konilerinin ağız kısmının çökmesi ile oluşan derin çukur-kaldera
Divlittepe Volkanitleri ve Ayak İzleri	Kula Jeoparkı- Manisa	Dünyanın en eski ayak izleri
Meke Maarı, Meke Obruğu ve Yılan Obruğu	Konya- Karayolu	Adana Volkanit patlama sonucu oluşmuş çukur ve göl
Nuh'un Gemisi-Telçeker Heyelanı	Ağrı- Bayazıt	Doğu Heyelan sonucu oluşmuş gemi görüntüsü
Nemrut Kervanı / Nemrut Develeri	Bitlis-Tatvan	Lahar akıntısının erozyon ile aşınması
Nemrut Kalderası	Bitlis-Tatvan	Volkan konilerinin ağız kısmının çökmesi ile oluşan derin çukur-kaldera
Salda Gölü	Burdur	Salda Gölü Syanobakteri (Mavi-yeşil alg) etkisiyle hidromanyezit oluşumunun görüldüğü nadir bir jeosit
Orhaniye Kızkumu	Marmaris	Lagün
Akyatan Gölü (Lagünü)	Adana-Karataş	Lagün – Flamingo ve benzeri göçmen kuşlar için yaşam alanıdır.
Ayvaini Mağarası	Nilüfer- Bursa	En karakteristik özelliği şekil olarak büyük bir

Jeosit	Bulunduğu Yer	Özellik
		yerköprüyü andırması
Gilindire Mağarası	Mersin	Kambriyen yaşlı kireçtaşları
Balıca Mağarası	Tokat	Çok dönemli gelişim gösteren beş katlı mağara soğan sarkıtları ile dikkat çekmekte
Eften Gölü Orman Milli Park	Düzce	12 Kasım 1999 depreminin neden olduğu ötelenmiş bahçe duvarı ve su arki
Taşkale Kanyonu	Karaman-Ereğli karayolu	Geç Roma, Bizans gerekse günümüzde tahıl ambarları olarak kullanılmaktadır
Sivas Travertenleri	Sivas	Sıcak Çermik açılma çatlakları ve traverten oluşumu
Bafa Gölü	Aydın-Muğla	Alüvyon gölü

Kaynak: Türkiye Jeolojik Miras Envanteri'nde (JEMİRKO, 2020c) yer alan jeositler içinden yazarlar tarafından örnek olarak seçilen bazılarını içermektedir.

Tablo 1'de Türkiye Jeolojik Miras Envanteri'nde kayıtlı olan bazı jeositlere yer verilmiştir. Alanların jeolojik değeri ve görsel değerinin yüksek olması nedeniyle ilgili bölgede turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Burdur, Salda Gölü, Tokat Balıca Mağarası, Konya Meke Maarı gibi jeositler son zamanlarda daha çok tanınmaya başlamıştır. Ancak listedeki jeositler genel olarak incelendiğinde, çoğunun yeterince tanınmayan alanlar olduğu ve sundukları eşsiz manzaralarla buldukları bölge için jeoturizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye jeolojik miras ve jeoturizm açısından yüksek bir potansiyele sahiptir. Jeoparkları iki farklı kategoride ele almak mümkündür. İlki bilimsel değeri oldukça yüksek olan (fosiller vb.) ancak görsel değeri olmayan ve ilgi çekmeyen jeositler, ikincisi hem bilimsel değeri olan hem de görsel olarak ilgi çeken jeositlerdir. Türkiye her iki kategori için de çok sayıda jeoturizm rotası sunmaktadır (Güngör, 2012).

Cengiz, Kazancı, Konak, Aslan ve Özkümüş (2011) tarafından Jeolojik Miras Envanteri'nde yer alan Erzurum Narman'da (Kırmızı Mutluluk Vadisi) bulunan jeosit durakları birleştirilerek Türkiye'de ilk defa jeotur ve jeoyol kurma önerisi verilmiştir. Jeoyol, *duraklarının bilimsel ve görsel olarak düzenlendiği, izlenecek yolun durumu ve özellikleri basılı olarak duyurulmuş, üzerinde uzaklık ve açıklama levhalarının bulunduğu, bilimsel gezi ve/veya jeoturizm alanları* olarak tanımlanmaktadır. İki farklı ve birbirine bağlanan jeoyollar ise jeoturları oluşturmaktadır (Cengiz, Kazancı, Konak, Aslan ve Özkümüş, 2011: s. 1).

Düzenlenen jeoturlar ile jeosit alanına ve doğal çevreye uygun olacak şekilde farklı jeourizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi mümkün olmaktadır.

Jeoturizm kapsamına giren turizm faaliyetleri arasında jeo-sporlar (dünya anatomisi ile jeo-eğitim aktivitelerinin iç içe olduğu sporlar), jeolojik miras ve jeolojik alanlar içinde yürüyüş, fotoğraf çekimi ve benzeri aktiviteler, taş mağaralar ya da yapılar içinde bulunan köyler, restoranlar, oteller içinde rekreasyonel etkinlikler, jeo-festival, jeo-ürünlere ve jeoturlara katılımlar ve bu süreçlerde yerel atmosferde jeolojik bilgi edinimi gibi faaliyetler yer almaktadır (Chingombe ve Taru, 2018). Jeositlere gelen turistler, öğrenme ve bilgi edinme amacıyla ve doğal güzelliklerin, ilgi çekici manzaranın seyri için bölgeyi ziyaret eder ve sonucunda jeoturizm faaliyetleri gerçekleşir. Jeoturizm faaliyetleri; jeomorfoloji ve jeolojiye meraklı turistleri, eko turizm, macera turizmi, kültür turizmi vb. alternatif turizm çeşitleri ile ilgilenen gezginleri, eğitim amaçlı deneyim elde etmek isteyen ziyaretçileri, öğrencileri, fotoğraf sanatçıları kendine çekebilir (Allan, 2011).

2.3. Yatağan Jeoparkı (Gökbel Vadisi-Marsyas)

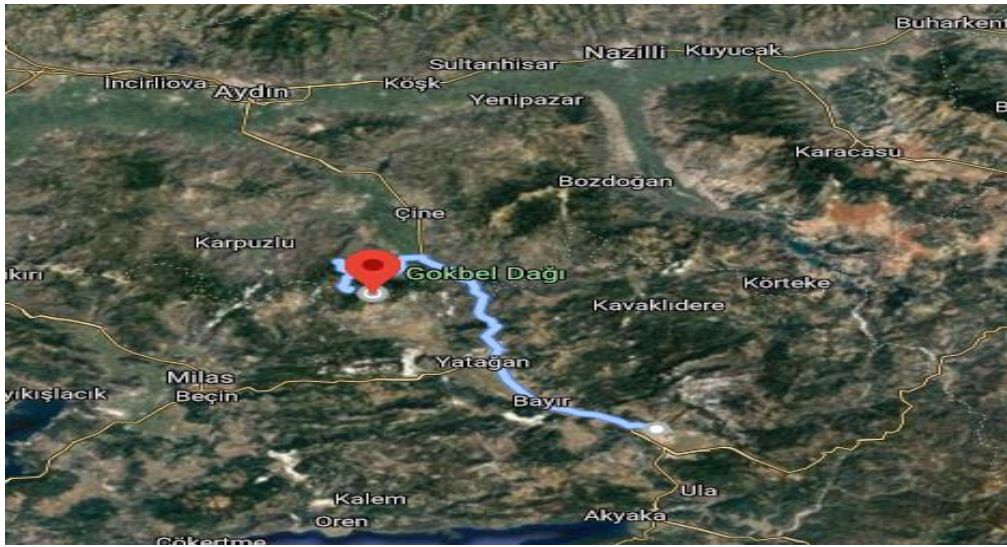
Güneybatı Anadolu'da yer alan ve Muğla iline bağlı olan Yatağan ilçesinin yüzölçümü 1772 km²'dir. Aydın-Muğla ve Milas'a giden karayolları kavşağında, Muğla'ya 28 km, Aydın'a 79 km uzaklıkta yer almaktadır. Kuzeyinde Gökbel ve Yatağan Dağı, doğusunda Göktepe Dağları, güneyinde Çukuröz köyünden başlayarak Milas- Ören'e (Milas) kadar uzanan Marçal Dağı ve buna paralel giden Bağyaka köyünden başlayıp, Milas ilçe sınırına uzanmış Bencik dağları, batısında Aldağ ve Kurukümes dağları ile çevrilmiştir (Yatağan Belediyesi, 2020). TÜİK (2019) verilerine göre Yatağan ilçe nüfusu 44.879'dur (TUİK, 2019). Nüfusun yaklaşık % 20'si tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır (Yatağan Kaymakamlığı, 2020). Yatağan Dağı eteklerinde kurulmuş olan Ahiköy öncesinde Muğla'ya bağlı iken 1844 yılında Yatağan Dağı'ndan ismini alarak ilçe olmuştur. İlçede dünyanın en önemli antik kentlerinden Stratonikeia Antik Kenti ve Lagina-Hekate Tapınağı bulunmaktadır. 1891 yılında Türkiye'nin ilk arkeoloğu Osman Hamdi Bey tarafından Turgut Mahallesi kazı başlatılmış ve o süre zarfında Turgut Mahallesi ailesi ile birlikte konaklamışlardır. Ünlü eseri Kaplumbağa Terbiyecisi'ni de Turgut mahallesi konakladığı bu evde yaptığı bilinmektedir. Restorasyon sonrasında turizme açılan ev, günümüzde Osman Hamdi Bey Konağı olarak anılmaktadır (Yatağan Belediyesi, 2020).

Tüm dünyanın ortak mirası olan Gökbel Vadisi, Türkiye'nin en yaşlı kayaçları ve dünyada sınırlı sayıda bulunan özel jeomorfolojik yapısı ile dikkat çekmektedir. Güneybatı Anadolu'da *Çine-Aydın ve Yatağan-Muğla arasında yüzeylenen Menderes Masifinde, keltepe, sütun*

yapıları, yüzey oyulmaları, poligonal çatlaklar, taş oyukları, bal peteği yapıları, eksfoliyasyon (soğan kabuğu soyulma) çatlakları, kıvrımlı kenar yapıları ve küresel bozunma gibi özel jeomorfolojik oluşumlar gözlenmektedir (Gül ve Uslular, 2017, s. 22). Bilimsel değerinin yanı sıra görsel değerinin de yüksek oluşu yol güzergahından geçenlerin ilgisini çekmesini sağlamaktadır. Gökbel vadisi, Muğla'nın Yatağan ilçesindedir. 9 km eninde ve 26 km boyunda bir alana yayılan vadideki 60 milyon yaşındaki tüf oluşumlar, farklı aşınma özellikleri nedeniyle Kapadokya'dakilere benzeyen peribacaları oluşturmuştur. Gökbel Vadisi Jeopark Projesi yaşama geçirildiğinde dünyanın en büyük jeoparkları arasında olacaktır (İnan, 2008: s. 82).

Yatağan-Aydın karayolu üzerinde bulunan Gökbel Dağı (1.412 m), matematik konumu itibarıyla 37° 08' ve 37° 27' (N) kuzey enlemleri, 27° 59' ve 28° 27' (E) doğu boylamları arasında yer almaktadır (Kamışoğlu, 2008). Gökbel Vadisi'nin konumu Şekil 2'de sunulmaktadır.

Şekil 2. Gökbel Vadisi'nin konumu

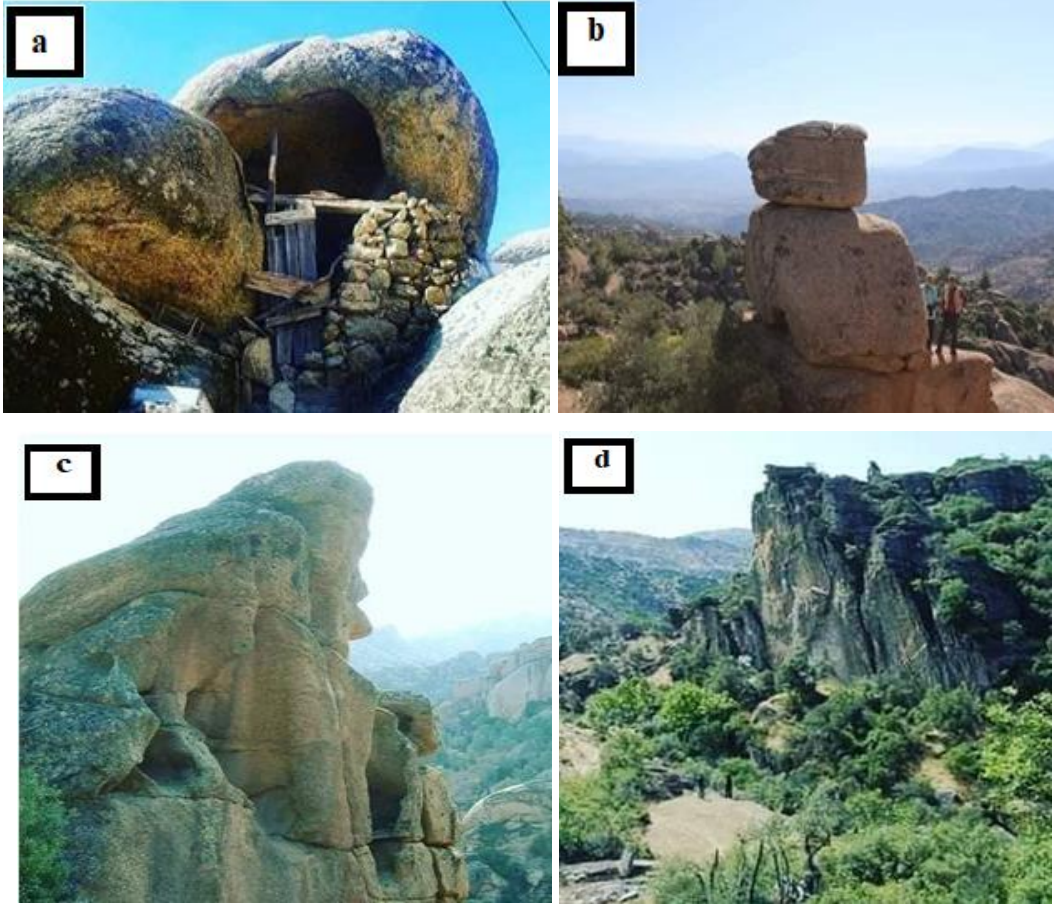

Kaynak: Gökbel Vadisi Konum Haritası (Google Earth üzerinden alınmıştır)

Gökbel Vadisi eski ismiyle Marsyas'ın evrensel olarak bilinen mitolojik bir hikâyesi vardır. M.Ö. 4000 yıllarında Yunan tanrıçası Athena (akıl, sanat, savaş tanrıçası), bir geyik kemiğinin üzerine delikler açarak ses çıkaran bir müzik aleti (flüt) keşfeder. Bu keşifi ile diğer tanrılara maharetlerini göstermek isteyen Athena, bütün tanrıların olduğu bir ziyafete katılır ve muhteşem ezgiler çıkarır. Aphrodite ve Zeus'un karısı Hera, Athena'nın flüt çalarken yüz ifadesini komik bularak alay eder. Buna sinirlenen Athena, flütün yüzünü çirkinleştirdiğini görünce fırlatıp atar ve onu tekrar kullananı lanetler. Kırlarda dolaşan Marsyas flütü bulur, çalmaya başlar ve sesinden büyülenir. Kısa sürede tüm çevreye

yayılan ünü, güzel sanatların ve müziğin tanrıçası Apollon'a kadar ulaşır. Marsyas'ın ününü kıskanan Apollon onu yarışmaya davet eder. Frigya Kralı Midas'ın da içinde bulunduğu üç jüri, yarışmada Apollon lehine yalan söyler. Yarışmayı kaybeden Marsyas zeytin ağacına asılarak derisi yüzülür. Marsyas'ın gözyaşları ile oluştuğu iddia edilen ve antik çağda ismi Marsyas Irmağı olan ırmak Muğla-Aydın il sınırlarında yer alan Çine Çayı'dır (Muğla Büyükşehir Belediyesi Geçmişin İzleri, 2015).

Şekil 2 (a-b-c-d). Yatağan Jeoparkı-Gökbel Vadisinden görüntüler

Kaynak: Araştırmacı Yazar Tarcan Oğuz'un arşivinden izni alınarak kullanılmıştır.

Şekil 2.a'da Gökbel Vadisi'nde bir yerleşim yeri, Şekil 2.b-c'de jeomorfolojik yapıları, Şekil 2.d'de Gökbel Dağı'ndan genel bir görüntü verilmektedir. Uzun bir süredir Stratonikeia ve Lagina Antik Kentlerini de içine alan bir jeopark projesi devam etmektedir. Aynı zamanda madencilik faaliyetlerinin bu kayalar üzerinde devam ettiriliyor olması oluşumları tehdit etmektedir. Jeokorumanın sağlanması için en önemli çözüm yolu açık hava müzesi niteliğinde olabilecek jeoparkın oluşturulmasıdır (Gül ve Uslular, 2017). Yaklaşık 15 yıl önce Belediye Meclis Üyesi Araştırmacı Yazar Tarcan Oğuz'un ve Yatağan Belediyesinin çabalarıyla Yatağan Jeopark Projesi oluşturulmuştur. Günümüzde

projenin hayata geçirilememiş olması hem Yatağan turizmi ve sürdürülebilir kırsal kalkınma için, hem de dünya mirası niteliğindeki Gökbel Vadisi'nin sürdürülebilirliği için önemli bir kayıp olarak değerlendirilmektedir (T. Oğuz, kişisel iletişim, 03 Mart 2020).

Jeoturizm faaliyetleri; kırsal kalkınma ve bölgesel ekonomiye katkıları ile sürdürülebilir kalkınmanın birinci ve ikinci hedeflerini (yoksulluğa ve açlığa son), alanda gerçekleştirilen spor aktiviteleri ile üçüncü hedefi (sağlıklı ve kaliteli yaşam) desteklemektedir. Jeoturizm faaliyetleri kapsamında; yerbilim konusunda ve dünya doğal mirası hakkında verilen bilgiler ile dördüncü hedef (nitelikli eğitim), oluşan iş imkânları ve turistik talebin ortaya çıkardığı ekonomik canlılık ile sekizinci hedef (insana yakışır iş ve ekonomik büyüme) desteklenmektedir. Bunların yanı sıra, jeoturizm faaliyetleri aracılığıyla sürdürülebilirlik bilincinin oluşması ve eğitimin verilmesi ile on birinci, on dördüncü ve on beşinci hedeflerin (sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sudaki yaşam ve karasal yaşam) gerçekleşmesine, özel ilgi alanı olan turistleri destinasyona çekerek sürdürülebilir tüketim konusunda toplum bilincinin geliştirilmesi ile on ikinci (sürdürülebilir üretim ve tüketim) ve on üçüncü hedeflerin (iklim eylemi) gerçekleştirilmesine doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlanmaktadır. Bu bağlamda jeopark projelerinin hayata geçirilmesi sürdürülebilir kalkınma hedeflerine doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağladığı açıkça görülmektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Yatağan-Çine Karayolunda konumlanmış Gökbel Vadisi Yatağan Jeoparkı'nın jeoturizm potansiyelinin incelenmesidir. Böylelikle mikro düzeyde Yatağan Jeoparkı'nda jeoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, makro düzeyde ülke genelinde gerçekleştirilen jeoturizm faaliyetlerinin zenginleştirilmesi hususunda ilgili ve/veya yetkili kurum, kuruluş ve kişilere yol gösterecek bulgular sunulması öngörülmektedir. Çalışma, aynı zamanda jeosit alanların tanıtımı ve görünürlüğüne ve jeoturizm konusunda farkındalığın artmasına sağlayacağı katkı ile önem taşımaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda doküman incelemesi ve saha ziyareti yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmasına karar verilen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini ifade etmektedir. Gözlem, nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemidir. Araştırmacıya ilk elden veriye erişim imkânı sunma üstünlüğüne sahip olan gözlem tekniği, araştırmacının uygun bulduğu her tür sosyal ve kurumsal ortamda bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmanın verileri Ağustos-Ekim 2020 zaman aralığında sanal ortamda ve basılı

veri kaynaklarından yararlanılarak ve gözlem yapılmak suretiyle gerçekleştirilen bir dizi saha ziyaretinden elde edilmiştir.

Doküman analizi ve saha ziyaretinde elde edilen veriler, araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bölgenin jeoturizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik SWOT analizi gerçekleştirilmiştir. SWOT analizinde içsel ve dışsal analiz yapılmaktadır. İçsel analiz ile güçlü ve zayıf yönler, dışsal analiz ile fırsatlar ve tehditleri belirlenmektedir. İçsel analiz, analiz birimine özgü kaynakları, yetenekleri, temel yetkinlikleri ve rekabet üstünlüklerini ifade etmektedir. Bu nedenle içsel analiz, rekabetin kaynağının belirlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Dışsal analiz, çevreye ve genel ortamı göz önünde bulundurarak pazardaki fırsat ve tehditleri tanımlamaktadır. Gelecekteki sonuçların ve önemli gelişmelerin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (Sammut-Bonnici ve Galea, 2015). Bu bağlamda, çalışmada bölgede jeoturizmin gelişimi için sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerinin yanı sıra fırsat ve tehditlerin belirlenebilmesi amacıyla SWOT analizinden yararlanılmıştır.

Turizm literatürüne bakıldığında SWOT analizinin yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak kırsal turizm (Kızılaslan ve Ünal, 2014; Ongun, Gövdere ve Çiçek, 2016; Bozok ve Karaman, 2018; Eşitti, 2018), özel olarak jeoturizm konularında (Kreiner ve Wall, 2007; Yıldırım ve Koçan, 2008; Diker, Deniz ve Çetinkaya, 2016; Kozak ve Yürür, 2018; Tatar ve Karadeniz, 2020) SWOT analizi uygulanarak yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada, Yatağan Jeoparkı'nın SWOT analizi ile değerlendirilmesinde yararlanılan konuyla ilgili çalışmalar Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. SWOT analizi için yararlanılan kaynaklar

Yazarlar	Yıl	Çalışma Adı
Nişancı ve Tatkan	2020	Isparta ili Yenişarbademli ilçesinin ekoturizm potansiyelinin SWOT analizi aracılığıyla belirlenmesi
Eşitti	2018	Sürdürülebilir kış sporları turizmi: Sarıkamış'ın potansiyelinin SWOT analizi ile değerlendirilmesi
Gül ve Uslular	2017	Çine (Aydın)-Yatağan (Muğla) arası Menderes Masifi'nde gözlenen jeomorfolojik yapılar
Tuna	2016	Muğla ilinin kırsal kalkınma potansiyelinin belirlenmesi (Güney Ege Kalkınma Ajansı-GEKA destekli proje raporu)
Kızılaslan ve Ünal	2014	Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve SWOT analizi
Tunçay	2011	İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin Yatağan Jeoparkı projesine yönelik

---

yaşantı ve tutumları		
İnan	2008	Jeolojik miras ve doğa tarihi müzeleri
Kreiner ve Wall	2007	Turizm potansiyelinin değerlendirilmesi: Batı Negey, İsrail'in SWOT Analizi

---

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

4. Bulgular ve Tartışma

Yatağan Jeoparkı'nın (Gökbel Vadisi-Marsyas) jeoturizm potansiyelini belirlemek üzere gerçekleştirilen SWOT analizi sonuçları; sahip olduğu *Güçlü* ve *Zayıf Yönleri* ile bölgede turizmin gelişiminde değerlendirilebilecek *Fırsatlar* ve dikkat edilmesi gereken *Tehditler*, başlıklar halinde Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tabloda sunulduğu üzere, bölgede jeoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilebilmesi bağlamında Yatağan Jeoparkı'nın önemli üstünlüklere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle jeolojik değerlerinin çeşitliliği ve zenginliği Yatağan Jeoparkı'nın güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Benzer şekilde yörenin doğal ve ekolojik güzellikleri ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin jeoloji ve turizmle ilgili eğitim veren bölümlerinin olması güçlü yönler olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın, yörede gerek yerel yönetimin gerekse yerel halkın jeopark ve jeoturizm konularında farkındalık ve duyarlılıklarının düşük olması en belirgin zayıf yönler olarak dikkat çekmektedir. Bölgede turizm işletmelerinin yetersiz olması bir diğer zayıf yönüdür. Fethiye, Bodrum ve Marmaris gibi önemli destinasyonların yanı sıra Stratonikea Antik Kenti, Lagina-Hekate Tapınağı gibi önemli kültürel ve tarihi değerlere yakın konumlanmış olması, Yatağan Jeoparkı'nda jeoturizmin geliştirilmesi için fırsat olarak değerlendirilebilecek yönlerdir. Ayrıca jeoturizmin, yörenin dokusuna uygun bir şekilde ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesine uygunluğu ve sürdürülebilir kalkınma boyutlarını desteklemesi de Yatağan'da jeoturizmin gelişimini destekleyecek fırsatlar yaratmaktadır. Bununla birlikte, Jeopark alanının bilinçsiz kullanıma ve tahribata karşı korumasız olması ciddi tehdit yaratan unsurlardır.

Tablo 3. Yatağan Jeoparkı SWOT analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dünyadaki örneklerine göre yerleşim alanı olarak daha geniş bir alana sahip olması ✓ Türkiye'nin en eski ve oldukça nadir bulunan gözlü gnayslarına sahip olması ✓ 400-600 milyon yıl öncesine ait tabakalı metamorfik kayaların olması ✓ Tarihi ve kültürel yapıları içinde barındırıyor olması sayesinde kültür turizmi potansiyelinin yüksek olması ✓ Dünya ortak mirası ögesi olarak nitelendirilebilecek Hz. İsa fresklerinin bulunması ✓ Flora ve faunasının zenginliği, endemik bitkilere sahip olması, ✓ Trekking gibi doğa sporları ve ekoturizm uygulamalarına elverişli bir coğrafi yapısının olması ✓ Dünya tarihi hakkında doğal arşiv (belge) niteliğinde olması ✓ Ulaşımı kolay bir karayolu güzergahında olması ✓ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde Jeoloji ve Maden Mühendisliği Bölümlerinin bulunması ✓ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi ve Meslek Yüksek Okullarında turizm bölümlerinin bulunması	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 10 yılı aşkın süredir yöre gündeminde olan Jeopark konusunda yeterli ilerlemenin sağlanamamış (Jeopark projesinin hayata geçirilememiş) olması, Jeopark için JEMİRKO'ya resmi bir başvurunun bulunmaması ✓ Yerel halkın jeopark hakkında yeterli bilgiye ve ilgiye sahip olmaması ✓ Yerel yönetimin farkındalık ve duyarlılık düzeyinin düşük olması ✓ Jeoparkın yerel, ulusal ve uluslararası tanıtımının yetersizliği ✓ Ülke genelinde yerbilim konusunda bilincin henüz oluşmamış olması ✓ Jeopark alanında özel mülklerin varlığı, ✓ Yörede başta konaklama işletmeleri olmak üzere turizm altyapısının ve turizm hizmetlerinin yetersiz olması
Fırsatlar	Tehditler

✓ Önemli turizm merkezlerine yakın olması (Bodrum, Marmaris, Kuşadası vd.)	✓ Yok olma tehlikesi olduğu için acil müdahale gerektirmesi
✓ Bodrum ve İzmir Havalimanlarına yakın olması	✓ Sürdürülebilirlik için herhangi bir önlem alınmamış olması
✓ Civarında önemli tarihi, arkeolojik ve jeolojik öneme sahip değerlerin (Karyalılara ait Lagina ve Stratonikeia antik kentleri) varlığı	✓ Civarında kuvars ve feldspat fabrikalarının varlığı nedeniyle tahribata açık olması
✓ Alternatif turizm türü olarak turizmin mevsimsellik sorununa çözüm potansiyelinin olması	✓ Jeopark alanında güvenlik önlemlerinin yokluğu nedeniyle Jeopark alanının bilinçsiz kullanımına ve tahribata karşı korumasız olması
✓ Sürdürülebilir kalkınma boyutlarını desteklemesi	
✓ Ekoturizm faaliyetlerinin yapılmasına uygun olması	
✓ Üniversite ve diğer eğitim kurumları için eğitim alanı niteliği taşıması	
✓ Dünya genelinde Jeoparklara ve jeoturizme gösterilen ilginin artması	
✓ Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) tarafından alternatif turizm ve ekoturizm faaliyetlerine yönelik projelerin desteklenmesi	

---

5. Sonuç

Jeoturizm faaliyetleri ve Türkiye’de yeni örnekleri oluşmaya başlamış Jeoparklar, kırsal alanlarda jeolojik değerler aracılığıyla bölgede sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesini sağlamaları nedeniyle önem taşımaktadır. Jeoturizm, Dünyanın tarihini ve geçmişini anlayabilmek, yerbilim hakkında bilgi sahibi olmak, yaratıcı bir turizm deneyimi yaşamak için çok elverişli bir turizm çeşididir. Jeoturizm faaliyetlerinde ana amaç jeolojik mirasın fark edilmesi, tanınması ve jeosit alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Jeosit alanlarının fark edilmemesi, zamanla alanı yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Yok olma tehdidi altında olan jeolojik mirasın sürdürülebilirliği için en uygun yol ise, sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bir yönetim ile jeoparkların oluşturularak turizme açılmasının sağlanmasıdır. Jeoturizm faaliyetleri sürdürülebilirliği sağlarken, kırsal alanların sosyo-ekonomik kalkınmasına da destek olmaktadır.

Türkiye’nin en yaşlı kayaçlarının bulunduğu Gökbel Vadisi, dünya tarihi ve geçmişi hakkında verdiği bilgiler sayesinde tüm dünyanın ortak mirası niteliğini taşımaktadır. Yatağan-Çine karayolunda konumlanmış Gökbel Vadisi-Marsyas Jeoparkı’nın sürdürülebilirliğine katkı sağlamak, jeoturizm potansiyelini vurgulamak ve jeoparkın turizm amacıyla kullanımı için güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırma bölgesi SWOT analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Yatağan Jeoparkı’nın sahip olduğu güçlü yanların, zayıf yanlarından daha fazla olduğu; sahip olduğu fırsatların olası tehditler

karşısında daha büyük üstünlükler taşıdığı belirlenmiştir. Bu üstünlükler arasında, Dünya genelindeki jeoparklara göre daha geniş bir alana sahip olması ve Türkiye'nin en eski, gözlü gnayslarına sahip olması öne çıkmaktadır. Jeopark konusunda farkındalığın yetersizliği ve etkin yerel yönetişimin sağlanamaması zayıflıklar olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, bölgenin dokusunun ekoturizm faaliyetlerine uygunluğu, jeoparkın civarındaki antik kentlerle birlikte kültür turizmine dahil edilebilecek olması ve bölgede faaliyet gösteren kalkınma ajansının alternatif turizm projelerini destekliyor olması Yatağan Jeoparkı için önemli fırsatlar sunma potansiyeline işaret etmektedir. Gül ve Uslular'ın (2017) çalışmalarında belirttiği vadinin yok olma tehlikesi sonucuyla da ilişkili olarak, bölgeyi korumaya ve sürdürülebilir turizmin gelişimine yönelik tedbirlerin noksanlığı ise, bölgede jeoturizmin gelişimi önünde bir tehdit olarak dikkat çekmektedir. Araştırma bulgularında belirtilen güçlü yönlerin ve fırsatların değerlendirildiği, zayıf yönlerin geliştirilerek olası tehditlere karşı tedbirlerin geliştirildiği çalışmalar bölgede jeoturizmin sürdürülebilir gelişimini sağlayacaktır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında Dünya için ortak miras olarak kabul edilebilecek Gökbel Vadisi'nde jeoturizmin gelişimine yönelik geliştirilen öneriler aşağıda sunulmaktadır:

- ✓ Bölgede öncelikle jeopark ve jeomiras konularında bilinçlendirme ve duyarlılık oluşturmaya yönelik çalışmaların başlatılması gerekmektedir. Böylelikle bölgede sadece jeoturizm faaliyetlerinin gelişimine yönelik bir destek değil, bunun yanında yok olma tehlikesi bulunan jeomirasın korunmasına yönelik ciddi tedbirlerin alınmasını da sağlanabilecektir.
- ✓ Jeopark ile ilgili yetki ve sorumluluk sahibi olan, yerel halkı da içine alacak şekilde tüm paydaşların söz sahibi olacağı, etkin bir yerel yönetim sistemi geliştirilmelidir. Böylelikle jeoparkın korunması, geliştirilmesi ve jeoturizme kazandırılması konusunda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun adımlar atılması mümkün olabilecektir.
- ✓ Bölgede faaliyet gösteren yerel aktörlerin bölgede jeoturizmin gelişimine yönelik işbirliği kurarak, uygun proje ve hibe programlarından yararlanacak projeler hazırlaması önerilmektedir. Böylelikle hem jeopark için maddi destek sağlanabilecek hem de jeopark ve jeoturizm konularında görünürlük ve farkındalık sağlayıcı etkinliklerin gerçekleştirilmesine fırsat yaratılacaktır.
- ✓ Son yıllarda jeopark konusunun gündeme alınması ancak anlamlı ilerlemelerin kaydedilememesi göz önünde tutularak, jeopark ile ilgili çalışmalar envanter çıkarma

çalışmalarının ötesine taşınmalı, daha kapsamlı ve çok boyutlu çalışmalara odaklanmalıdır. Bu bağlamda, başta JEMİRKO olmak üzere jeopark konusunda uluslararası deneyime sahip kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilerek, işbirlikleri ve deneyim aktarımı geliştirilmesi önerilmektedir.

✓ Bölgede faaliyet gösteren eğitim kurumları ve başta jeoloji ve turizm olmak üzere ilgili bölümlerin bölgede jeoturizmin gelişimine yönelik araştırma ve çalışmalar konusunda teşvik edilmelidir. Jeoturizmin kısa, orta ve uzun vadede gelişimine yönelik jeoloji ve turizm bilimi açısından alınması gereken tedbirlerin yanı sıra, jeoturizmin gelişimine katkı sağlayacak nitelikli işgücünün yetiştirilmesi konusunda da eğitim kurumlarından destek alınmalıdır.

Ülkemizde henüz yeni tanınmaya başlamış ve henüz hak ettiği ilgiyi görmeyen jeoturizme dünya genelinde hızlı bir yönelimin olduğu görülmektedir. Yatağan-Çine karayolunda konumlanmış olan jeosit alanları içinde oluşturulmaya çalışılan ancak hayata geçirilememiş olan Jeopark projesi jeolojik miras niteliği taşıması (Gül ve Uslular, 2017) nedeniyle uluslararası öneme sahip bir değer olarak kabul edilmelidir. Jeoturizmin gelişimi için jeositlerin varlığı elzemdir (Kazancı, Gürler, Aksoy ve Derman, 2005). Bununla birlikte, jeolojik mirasın korunması ve gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesinde jeoturizm de etkin bir araç olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Yatağan Jeoparkı'nda gerçekleştirilecek jeoturizm faaliyetleri ile bölgede, jeopark ve jeosit alanları hakkında farkındalık yaratılması, bölgenin sahip olduğu jeomiras değerlerinin tanıtılması, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan jeosit alanının korunmasına yönelik önlemlerin alınması, sürdürülebilir turizm anlayışının gelişmesi ve uygulanması, yerel halkın sosyo-ekonomik gelişiminin desteklenmesi sağlanacaktır. Gelecek araştırmalarda, konuyla ilgili farklı paydaşların derinlemesine görüşlerini almak üzere görüşme veya odak grup çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Teşekkür

Yazarlar, Araştırmacı Yazar Tarcan Oğuz'a, bu çalışma kapsamında kişisel arşivinde yer alan fotoğrafları paylaşımı ve araştırmaya vermiş olduğu destek için teşekkürlerini sunar.

Kaynakça

- Acar, D. (2008). *Jeoparklar: Pamukkale örneği*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Allan, M. (2011). *Toward a better understanding of motivations for a geotourism experience: A self-determination theory perspective* (PhD Thesis) <https://ro.ecu.edu.au/theses/438>.
- Alternative Greece (2020). *Geotourism*. <https://www.alternativegreece.gr/digital-2020/index.html>. (Erişim tarihi: 17.09.2020).
- Bozok, D. ve Karaman, R. (2018). Isparta lavantasının kırsal turizm kapsamında SWOT analizi yöntemiyle değerlendirilmesi: Kuyucak Köyü örneği, *IJSES*, 8 (2): 27-33, 2018
- Cengiz, İ., Kazancı, N., Konak, N., Aslan, M., ve Özkümüş, S. (2011). Türkiye'nin ilk jeotur ve jeoyollarını kurma önerisi: "Tortum Narman – Oltu – Olur" jeoyolu ve Tortum Uzundere İşhan" jeoyolu (Erzurum, KD Türkiye), *64. Jeoloji Kurultayı, TMMOB*, Ankara.
- Collins-Kreiner, N. and Wall, G. (2007). Evaluating tourism potential: A SWOT analysis of the Western Negev, Israel. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, 55 (1), 51-63.
- Chingombe, W. and Taru, P. (2018). Rural Geotourism As an option for development in Phuthaditjhaba: Golden Gate National Park Area, South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 7 (1), 1-12.
- Çeken, H., Uçar, M. ve Dalgın, T. (2012). Kırsal turizmin gelişimi konusunda yerel halkın algıları: Fethiye yöresi örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 1 (1), 1-25.
- Digne Declaration (1991).http://www.progeo.ngo/downloads/DIGNE_DECLARATION.pdf. (Erişim tarihi: 01.09.2020).
- Diker, O., Deniz, T. ve Çetinkaya, A. (2016). Jeoturizm kapsamında Safranbolu'da coğrafi kaynakların değerlendirilmesi ve Safranbolu jeoturizm potansiyelinin belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 334-348.
- Dowling, K.R. (2010). Geotourism's global growth. In *Geoheritage*, Eith Cowan University. doi 10.1007/s12371-010-0024-7.

- Dowling, K.R. and Newsome, D. (2010). Setting an agenda for geotourism. In *Geotourism; The tourism of geology and landscape* (s.s 1-12), Goodfellow Publishers Limited, Oxford.
- Eşitti, B. (2018). Sürdürülebilir kış sporları turizmi: Sarıkamış'ın potansiyelinin SWOT analizi ile değerlendirilmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5 (1), 205-220.
- Gonggrijp, G.P.(2000). Planning and management for geoconservation. In *Geological heritage: its conservation and management* D. Baretino, W.A.P. Wimbleton and E. Gallego (Eds), Madrid, Spain.
- Güngör, Y. (2012). Turizmde yükselen eğilim: Jeoturizm, *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*, (2), Ankara.
- Gül, M. ve Uslular, G. (2017). Çine (Aydın)-Yatağan (Muğla) Arası Menderes Masifi'nde gözlenen jeomorfolojik yapılar. *Mavi Gezegen*, 22, 38-47.
- Farsani, N.T., Coelho, C.O.A. and Costa, M.M.C(2013). Rural geotourism: a new tourism product. *Department of Economic, Management and Industrial Engineering, Acta Geoturistica*, 4 (2), 1-10.
- Hose, T.A. (2012). Geotourism and geoconservation. *Geoheritage* 4 (1).doi 10.1007/s12371-012-0059-z.
- Hose, T.A., Markovic, S.B., Komac, B. and Zorn, M. (2011). Geotourism- a short introduction. *Acta Geographica Slovenica*, 51 (2), 339-342. Doi: 10.3986/AGS51301.
- İnan, N. (2008). Jeolojik miras ve doğa tarihi müzeleri. *Bilim ve Teknik Dergisi*. 80-83.
- JEMİRKO-Jeolojik Mirası Koruma Derneği (2020a). Jeoloji terimleri. <https://www.jemirko.org.tr/jeolojik-miras-terimleri/>. (Erişim tarihi: 05.10.2020).
- JEMİRKO-Jeolojik Mirası Koruma Derneği (2020b) Kısa öykü. <https://www.jemirko.org.tr/kisa-oyku/>. (Erişim tarihi: 26.08.2020).
- JEMİRKO-Jeolojik Mirası Koruma Derneği (2020c) Jeolojik miras envanteri. <https://www.jemirko.org.tr/turkiye-jeolojik-miras-envanteri/>. (Erişim tarihi: 26.08.2020).
- Kamışoğlu, S. (2008) *Yatağan ve Çevresinde Morfo-Klimatik Özelliklerin Ortam İnsan Sağlığı İlişkisi ve Çevre Eğitimi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül

Üniversitesi Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

- Kazancı, N. (2001). Jeolojik miras üzerine. *Mavi Gezegen*, 4, 4 – 9.
- Kazancı, N. (2005). Kültürel jeoloji. *Mavi Gezegen*, 12, 4 – 5.
- Kazancı, N., Gürler, G., Aksoy, A. & Derman, A.S. (2005). Güldere Vadisi, Orta Toroslar; jeoloji ile arkeolojinin bulunduğu yer. *Jeolojik Mirası Koruma Derneği Yayını, Mavi Gezegen*, Ankara.
- Kazancı, N., Şaroğlu, F., Kırman, E. ve Uysal, F. (2005). Doğal miras büyük tehdit altında. *Jeolojik Mirası Koruma Derneği Yayını, Mavi Gezegen*, Ankara.
- Kazancı, N., Erdem, N.Ö. ve Erturaç, M.K. (2017). Kültürel jeoloji ve jeolojik miras; yerbilimlerinin yeni açılımları. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 60 (1), 1-16.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, T. (2014). Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve SWOT analizi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (9) , 45-61.
- Koçan, N. (2011). Kızılcahamam-Çamlıdere Bölgesi'nde (Ankara) jeolojik mirasın korunması. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (4): 63-68.
- Kozak, M. ve Yürür, Y. (2018). Türkiye'nin jeo-turizmde yeni bir değer: Kula-Yanık ülke (Katakekaumene). *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2, 34-44. doi: 10.26677/tutad.2018.35.
- Kreiner, N.G. and Wall, G. (2007). Evaluating tourism potential: A SWOT analysis of the Western Negev, Israel. *Tourism*, 55 (1), 51-63.
- McKeever, P. and Zouros, N. (2005) Geoparks: celebrating earth heritage. *Sustaining Local Communities*. 28 (4), 274-278.
- Muğla Büyükşehir Belediyesi Yayınları (2015). *Geçmişin izleri*, Sayı 2. https://www.mugla.bel.tr/uploads/sayfatr/gecmisin_izleri_sayi_2.pdf.(Erişim Tarihi:03.09.2020).
- Muğla Valiliği (2010). Muğla kültür ve turizm dergisi, Sayı 1. <http://www.renklikalem.com.tr/old/mugla/mugla01/HTML/files/assets/basic-html/page77.html>. (Erişim tarihi: 23.09.2020).

- Nişancı, Z. ve Tatkan, A. (2020). Isparta ili Yenişarbademli ilçesinin ekoturizm potansiyelinin SWOT analizi aracılığıyla belirlenmesi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 4 (1) , 48-65. doi: 10.30625/ijctr.662142.
- Oğuz, T. (2020, 03 Mart). *Gökbel Vadisi'nden görüntüler*. Kişisel arşiv. (Erişim tarihi: 03.03.2020).
- Ongun, U., Çiçek, U. ve Gövdere, B. (2016). Yeşilova'nın kırsal turizm potansiyelinin SWOT analizi ile değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7 (16), 75-88.doi: 10.21076/vizyoner.265473.
- Özdemir, M.A. ve Kızılırmak, İ. (2019). Jeolojik miras alanlarının turizm açısından incelenmesi üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (63), 1-10.
- ProGeo (2020). *The European Association for the Conservation of the Geological Heritage..* <http://www.progeo.ngo/history.html>. (Erişim tarihi: 01.09.2020).
- Ramos, G.M.A and Fernandes, J.L.J. (2016). Tourism territories in low density areas: The case of Naturtejo Geopark in Portugal. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 2 (1), 14-21.
- Sammut-Bonnici, T. and Galea, D. (2015). SWOT analysis. doi: 10.1002/9781118785317.weom120103.
- Tatar, S. ve Karadeniz, M. (2020). Gurs Vadisinin jeoturizm potansiyeli. *Gelecek Vizyonlar Dergisi (fvj: Future Visions Journal)* 4 (1): 2020, 38-49. doi: 10.29345/futvis.85.
- TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (2019). *Jeolojik açıdan tabiat varlıkları-jeolojik miras'ın önemi ve Türkiye'deki durum hakkında rapor*. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları No:137, Fark Dijital.
- Tuna, M. (2016). Muğla ilinin kırsal kalkınma potansiyelinin belirlenmesi. (Proje No: GEKA TR32-15-DFD-0043). Güney Ege Kalkınma Ajansı'ndan erişilen adres https://geka.gov.tr/uploads/pages_v/mugla-ilinin-kirsal-kalkinma-potansiyelinin-belirlenmesi-2015.pdf.
- Tunçay, M. (2011). *İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin Yatağan jeoparkı projesine yönelik yaşantı ve tutumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Burdur.

- Türkiye İstatistik Kurumu. *Adrese dayalı kayıt sistemi*.
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059. (Erişim tarihi: 07.10.2020).
- UNESCO (2006). *Global Geoparks Network*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000150007>. (Erişim Tarihi: 01.10.2020).
- UNESCO (2020). *Geopark list*. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/list-of-unesco-global-geoparks/>. (Erişim tarihi: 01.10.2020)
- United Nations WCED (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future, Brundtland report*. Oxford University Press, Oxford.
- Yatağan Belediyesi (2020). *İlçe Coğrafisi*.
http://www.yatagan.bel.tr/index.php?modul=8_9&ID=7. (Erişim tarihi: 01.10.2020).
- Yatağan Kaymakamlığı (2020). *İlçemiz*. <http://www.yatagan.gov.tr/ilcemiz>. (Erişim tarihi: 07.10.2020).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yıldırım, T. ve Koçan, N. (2008). Nevşehir Acıgöl Kalderası Kalecitepe ve Acıgöl Maaralarının jeoturizm kapsamında değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 45 (2), 135-143.
- Yılmaz, A. (2002). Jeoparklar, *Bilim ve Teknik Dergisi*, 417.